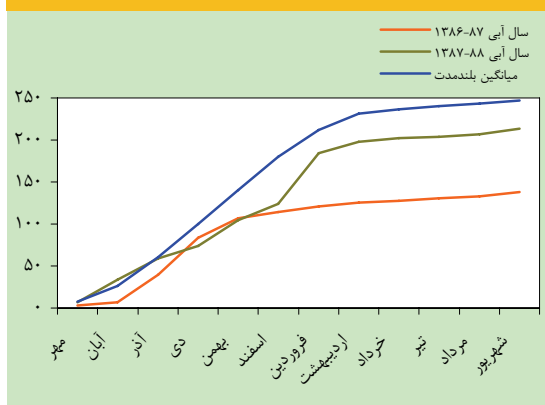

آبی گذشته ۵۴/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد، اما نسبت به میانگین بلندمدت (۴۰ ساله) ۱۳/۴ درصد کاهش داشت. در این سال حجم جریان‌های سطحی آب نیز به ۳۷/۶ میلیارد متر مکعب رسید که نسبت به سال گذشته ۱۰ درصد و نسبت به متوسط بلندمدت ۶۰ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، تعداد سدهای مخزنی کشور که دارای آمار روزانه بهره‌برداری می‌باشند ۱۱۶ سد با حجم کل ۳۷/۸ میلیارد متر مکعب بود. موجودی آب این سدها در پایان سال آبی ۱۳۸۷-۸۸، حدود ۳۴/۳ درصد از کل حجم مخازن این سدها بود.

نمودار ۳-۱- ارتفاع تجمعی بارندگی (میلی‌متر)

۳-۲- تولیدات زراعی^(۲) و باغی

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال ۱۳۸۸ حدود ۸۰ میلیون تن انواع محصولات زراعی و باغی از اراضی و

براساس برآوردهای مقدماتی، ارزش افزوده گروه کشاورزی (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶) در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال قبل ۱۳/۵ درصد رشد داشت که در مقایسه با سال ۱۳۸۷ نسبت به سال قبل از آن (۱/۸- درصد) افزایش زیادی را نشان می‌دهد.

بهبود وضعیت بارندگی در سال آبی ۱۳۸۷-۸۸ در مقایسه با سال قبل که با خشکسالی بسیار شدید مواجه بود موجب افزایش تولید محصولات مختلف کشاورزی به میزان ۱۶/۴ درصد در سال ۱۳۸۸ گردید و رشد ارزش افزوده گروه کشاورزی را به همراه داشت.

جدول ۳-۱- عملکرد تولید محصولات کشاورزی (هزار تن)

سال	سهم از کل (درصد)		نرخ رشد (درصد)	سال		
	۱۳۸۷	۱۳۸۸		۱۳۸۷	۱۳۸۸	
محصولات زراعی	۵۴۳۷۸	۶۴۴۳۴	۱۸/۵	۶۷/۷	۶۹/۰	
محصولات باغی	۱۳۲۶۵	۱۵۵۴۰	۱۶/۳	۱۶/۶	۱۶/۶	
محصولات دامی	۱۱۹۷۵	۱۲۸۶۱	۷/۴	۱۴/۹	۱۳/۸	
محصولات شیلات	۵۶۳	۶۰۰	۶/۶	۰/۷	۰/۶	
جمع کل	۸۰۲۸۱	۹۳۴۳۵	۱۶/۴	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

۳-۱- منابع آب

بنا بر گزارش وزارت نیرو، در سال آبی ۱۳۸۷-۸۸^(۱)، حجم بارندگی در کشور ۳۵۲/۴ میلیارد متر مکعب (با میانگین ارتفاع ۲۱۳/۸ میلی‌متر در واحد سطح) بود که نسبت به سال

۲- سال زراعی ۱۳۸۷-۸۸ از مهرماه ۱۳۸۷ لغایت شهریور ماه ۱۳۸۸ را شامل می‌گردد و به جهت اختصار، در جداول و نمودارهای مربوطه به جای عبارت «سال زراعی ۱۳۸۷-۸۸»، عبارت «سال ۱۳۸۸» بیان می‌گردد.

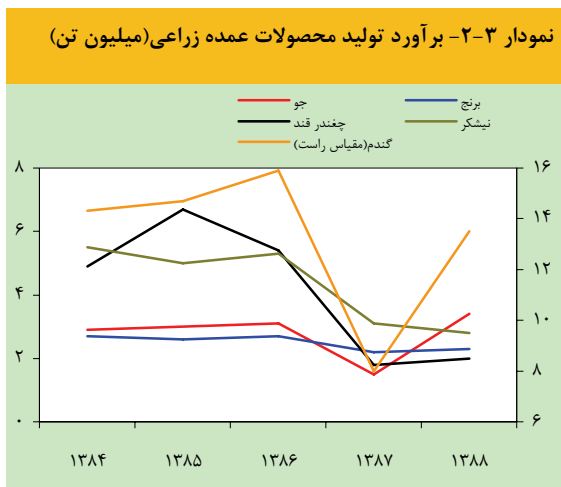
۱- منظور از سال آبی ۱۳۸۷-۸۸، نیمه دوم سال ۱۳۸۷ و نیمه اول سال ۱۳۸۸ می‌باشد.

فصل ۳ کشاورزی

تولید گندم با ۶۹/۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۳/۵ میلیون تن رسید. همچنین، تولید جو و برنج به ترتیب با ۱۲۲/۷ و ۳/۲ درصد افزایش مواجه بود. اما تولید ذرت دانه‌ای در مقایسه با سال قبل کاهشی به میزان ۷/۶ درصد داشت.

باغات کشور برداشت شد که نسبت به سال قبل ۱۸/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. از این میزان تولید، ۶۴/۴ میلیون تن (۸۰/۶ درصد) شامل محصولات زراعی بود که در مقایسه با سال قبل ۱۸/۵ درصد افزایش داشت. همچنین، برآورد تولید محصولات باغی به میزان ۱۵/۵ میلیون تن بود که نسبت به سال قبل ۱۶/۳ درصد افزایش یافت. علی‌رغم افزایش نزولات جوی که موجب افزایش تولید محصولات کشاورزی به ویژه محصولات دیم نظیر گندم و جو گردید، خشکسالی سال قبل اثر نامطلوبی بر توان تولیدکنندگان و کشاورزان و ایجاد ظرفیت جدید در بخش کشاورزی داشت.

در سال زراعی مورد بررسی، مجموع تولید گروه غلات (گندم، جو، شلتوک برنج و ذرت دانه‌ای) با ۵۴/۷ درصد افزایش نسبت به سال گذشته به ۲۰/۸ میلیون تن رسید. در میان غلات،

جدول ۳-۲- برآورد تولید و سطح زیر کشت محصولات عمده زراعی و باغی

(هزار هکتار - هزار تن)

درصد تغییر	۱۳۸۸		۱۳۸۷		
	تولید	سطح زیر کشت	تولید	سطح زیر کشت	
تولیدات زراعی					
	گندم	۱۳۴۸۴	۶۶۴۷	۷۹۵۷	۵۲۵۰
۶۹/۵	۲۶/۶	۳۴۴۶	۱۶۷۶	۱۵۴۷	۱۰۷۰
۱۲۲/۷	۵۶/۶	۲۲۵۳	۵۲۶	۲۱۸۴	۵۲۷
۳/۲	۱/۷	۱۶۴۳	۲۲۶	۱۷۷۷	۲۴۳
-۷/۶	-۷/۰	۲۵۴	۱۰۵	۲۹۶	۱۲۴
-۱۴/۲	-۱۵/۳	۲۸۲۳	۶۰	۳۰۹۷	۶۲
-۸/۹	-۲/۳	۲۰۱۶	۵۶	۱۸۲۹	۵۴
۱۰/۲	۴/۳	۴۴۲	۲۴۱	۵۲۲	۲۷۵
-۱۵/۴	-۱۲/۱	۹	۸	۱۷	۱۱
-۴۷/۲	-۲۶/۱	۵۰۸	۸۶۹	۳۸۸	۶۹۷
۳۰/۸	۲۴/۶	۴۱۰۸	۱۵۴	۴۷۰۷	۱۷۷
-۱۲/۷	-۱۳/۲	۱۵۱۲	۴۷	۱۸۴۹	۵۰
-۱۸/۲	-۵/۲	تولیدات باغی (۱)			
	مرکبات	۴۳۹۹	۲۸۳	۴۰۲۵	۲۹۱
۹/۳	-۲/۶	۲۶۳۶	۳۲۱	۱۷۴۰	۳۰۲
۵۱/۵	۶/۲	۳۲۰۹	۲۴۴	۲۷۱۹	۲۲۹
۱۸/۰	۶/۶	۳۰۲	۴۵۳	۱۹۲	۴۳۱
۵۷/۱	۵/۱	۲۰۷	۳۲	۱۴۱	۲۴
۴۶/۸	۳۴/۳	برگ سبز جای			

۱- ارقام مقدماتی است.

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

افزایش یافت، لیکن تولید سایر محصولات زراعی- صنعتی در سال ۱۳۸۸ با کاهش مواجه بود؛ به گونه‌ای که تولید نیشکر، دانه‌های روغنی، پنبه و توتون و تنباکو برای دومین سال پیاپی کاهشی بود.

در سال ۱۳۸۸، مجموع تولید محصولات زراعی- صنعتی نسبت به سال زراعی قبل با کاهشی به میزان ۳/۸ درصد مواجه شد و به حدود ۵/۵ میلیون تن رسید. در این سال تولید چغندر قند بر خلاف روند کاهشی سال‌های قبل ۱۰/۲ درصد

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

در سال ۱۳۸۸، تولید محصولات شیلات حدود ۵۹۹/۸ هزار تن بود که نسبت به سال قبل ۶/۶ درصد رشد داشت. از محصولات مذکور، ۵۸ درصد از آب‌های جنوب، حدود ۳۴/۶ درصد از محل آبی‌پروری و بقیه از آب‌های شمال صید شد. شایان ذکر است در سال مورد بررسی، سهم صید از آب‌های شمال و آبی‌پروری نسبت به سال قبل با افزایش مواجه شد. در این سال مقدار و ارزش صادرات محصولات مختلف شیلات به ترتیب ۳۳/۴ هزار تن و ۹۹/۱ میلیون دلار بود که نسبت به سال قبل به ترتیب ۳۷/۲ و ۶۴/۸ درصد افزایش نشان می‌دهد. افزایش صادرات میگو و انواع ماهی دلیل اصلی افزایش ارزش صادرات محصولات شیلات در سال مورد بررسی می‌باشد.

جدول ۳-۵- وضعیت تولید و صادرات شیلات

(ارزش: میلیون دلار) (وزن: هزار تن)

درصد تغییر	سال		تولید
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۶/۶	۵۹۹/۸	۵۶۲/۶	آب‌های جنوب
۱/۸	۳۴۸/۱	۳۴۲/۰	آب‌های شمال
۱۹/۸	۴۴/۳	۳۷/۰	آبی‌پروری
۱۲/۹	۲۰۷/۴	۱۸۳/۶	
			صادرات
۶۴/۸	۹۹/۱	۶۰/۱	ارزش
۳۷/۲	۳۳/۴	۲۴/۴	مقدار

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی، سازمان شیلات ایران

۳-۴- خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی

به منظور تشویق کشاورزان به تولید محصولات اساسی کشاورزی، ایجاد تعادل در نظام تولید و حفظ سطح درآمد کشاورزان، خرید تضمینی محصولات کشاورزی همواره در سال‌های اخیر توسط دولت صورت گرفته است. در سال زراعی ۱۳۸۷-۸۸، به منظور حمایت از تولید، قیمت خرید تضمینی همه محصولات کشاورزی (بجز سیب‌زمینی) در مقایسه با سال قبل افزایش یافت. در این میان، قیمت خرید تضمینی محصولات جو، چغندر قند، آفتابگردان، کلزا، حبوبات، پیاز و پنبه در مقایسه

جدول ۳-۳- عملکرد محصولات عمده زراعی و باغی در واحد سطح (۱) (کیلوگرم/هکتار)

درصد تغییر	سال		تولیدات زراعی
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۳۳/۹	۲۰۲۹	۱۵۱۵	گندم
۴۲/۲	۲۰۵۷	۱۴۴۶	جو
۱/۵	۴۲۰۶	۴۱۴۵	شلتوک برنج
-۰/۶	۷۲۸۰	۷۳۲۳	ذرت دانه‌ای
۱/۳	۲۴۰۷	۲۳۷۶	پنبه
-۶/۷	۴۶۹۳۷	۵۰۳۱۷	نیشکر
۵/۶	۳۵۸۱۶	۳۳۹۰۷	چغندر قند
-۳/۷	۱۸۳۰	۱۹۰۰	دانه‌های روغنی
-۲۸/۵	۱۱۰۴	۱۵۴۳	توتون و تنباکو
۵/۰	۵۸۴	۵۵۷	حبوبات
-۰/۶	۲۶۶۷۴	۲۶۵۱۹	سیب‌زمینی
-۱۳/۷	۳۱۸۶۸	۳۶۹۳۵	پیاز
			تولیدات باغی
۱۲/۲	۱۵۵۳۵	۱۳۸۵۱	مرکبات
۴۲/۶	۸۲۲۲	۵۷۶۵	انگور
۱۰/۷	۱۳۱۷۰	۱۱۸۹۳	سیب
۴۹/۵	۶۶۷	۴۴۶	پسته
۹/۳	۶۳۹۶	۵۸۵۲	برگ سبز چای

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

۱- ارقام عملکرد از نسبت ارقام کامل تولید به سطح زیر کشت محاسبه شده است.

۳-۳- تولیدات دامی و شیلات

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، مجموع تولید محصولات دامی (گوشت قرمز، گوشت مرغ، شیر خام، تخم‌مرغ و عسل) در سال ۱۳۸۸ بالغ بر ۱۲/۹ میلیون تن گردید که نسبت به سال قبل ۷/۴ درصد رشد داشت. در این سال تولید کلیه محصولات دامی با افزایش همراه بود. در بین این محصولات، تولید عسل از بیشترین افزایش (۱۴ درصد) برخوردار بود و رشد تولید گوشت مرغ نیز کمترین مقدار (۲/۹ درصد) را دارا بود.

جدول ۳-۴- تولید محصولات دامی (هزار تن)

درصد تغییر	سال		تولید
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۳/۷	۹۰۲	۸۷۰	گوشت قرمز
۸/۹	۹۵۵۲	۸۷۷۲	شیر خام
۲/۹	۱۶۱۰	۱۵۶۵	گوشت مرغ
۳/۳	۷۵۱	۷۲۷	تخم‌مرغ
۱۴/۰	۴۶	۴۱	عسل
۷/۴	۱۲۸۶۱	۱۱۹۷۵	جمع کل

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

(کیلوگرم/ریال) جدول ۳-۶- قیمت خرید تضمینی محصولات کشاورزی عمده

درصد تغییر	سال زراعی		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۸/۹	۳۰۵۰	۲۸۰۰	گندم
۶۳/۶	۲۷۰۰	۱۶۵۰	جو
۸/۰	۱۳۵۰۰	۱۲۵۰۰	برنج خزر، فجر و ساحل
۲۴/۰	۶۲۰	۵۰۰	چغندر قند

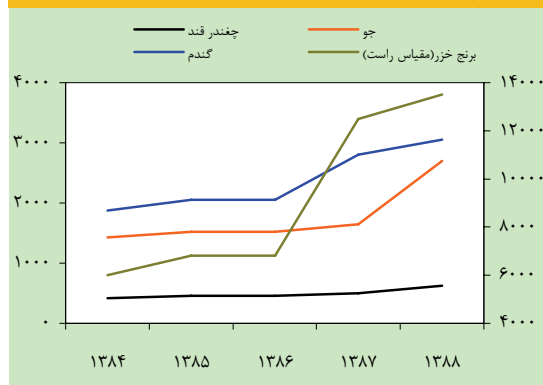
ماخذ: مصوبات هیات وزیران و وزارت جهاد کشاورزی

۳-۵- یارانه پرداختی

براساس آمار وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، در سال ۱۳۸۸ یارانه پرداختی بابت اقلام عمده کشاورزی ۲۲/۷ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت و به حدود ۵۳/۵ هزار میلیارد ریال رسید. کاهش مزبور به واسطه رشد قابل ملاحظه یارانه‌های پرداختی در سال ۱۳۸۷ می‌باشد که تحت تاثیر خشکسالی و افزایش اعتبار مورد نیاز واردات کالاهای اساسی و ضروری و جبران خسارت ناشی از خشکسالی و سرمازدگی بود.

با سال قبل افزایش بیشتری داشت، به گونه‌ای که افزایش قیمت خرید تضمینی اغلب این محصولات بالاتر از نرخ تورم بود. بیشترین افزایش قیمت خرید تضمینی مربوط به جو و دانه آفتابگردان به ترتیب به میزان ۶۳/۶ و ۵۵/۳ درصد بود.

نمودار ۳-۳- قیمت خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی (کیلوگرم-ریال)

جدول ۳-۷- میزان یارانه پرداختی بابت برخی از اقلام عمده کشاورزی

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	سال		درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۵۸/۷	۶۱/۷	-۲۳/۰	۴۰۶۰۵/۲	۵۲۷۰۴/۹	کالاهای اساسی	
۳۸/۸	۴۴/۹	-۳۰/۲	۲۶۷۹۸/۵	۳۸۳۶۸/۳	گندم و آرد	
۹/۴	۹/۱	-۱۵/۷	۶۵۲۹/۷	۷۷۴۷/۰	برنج، روغن نباتی و قند و شکر	
۱۰/۵	۷/۷	۱۰/۴	۷۲۷۷/۰	۶۵۸۹/۶	شیر و فرآورده‌های آن	
۱۸/۷	۱۹/۳	-۲۱/۸	۱۲۹۰۷/۰	۱۶۵۰۵/۰	نهادهای کشاورزی	
۱۳/۷	۱۳/۳	-۱۶/۵	۹۴۹۱/۷	۱۱۳۶۲/۰	سم، بذر و کود شیمیایی	
۴/۹	۶/۰	-۳۳/۶	۳۴۱۵/۳	۵۱۴۳/۰	سایر(۱)	
۷۷/۴	۸۱/۰	-۲۲/۷	۵۳۵۱۲/۲	۶۹۲۰۹/۹	جمع یارانه پرداختی به اقلام کشاورزی	
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۱۹/۱	۶۹۱۵۲/۹	۸۵۴۳۳/۷	کل یارانه پرداختی	

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان
 ۱- شامل یارانه پرداختی به وزارت جهاد کشاورزی (از محل قانون متمم بودجه سال ۱۳۸۷) بابت خرید علوفه، دامپزشکی، تامین مکمل‌های دامی و غیره می‌باشد.

و ۱۰/۵ درصد و سهم گروه «برنج، روغن نباتی و قند و شکر» ۹/۴ درصد بود. یارانه پرداختی به گروه «شیر و فرآورده‌های آن» که با اجرای طرح توزیع شیر در مدارس کل کشور در دو سال قبل افزایش یافته بود با افزایش ۱۰/۴ درصدی در سال ۱۳۸۸ مواجه شد، اما یارانه سایر کالاهای اساسی و نهاده‌های کشاورزی با کاهش مواجه گردید.

در سال مورد بررسی، یارانه پرداختی بابت گندم و آرد با کاهش چشمگیر ۳۰/۲ درصدی نسبت به سال قبل به ۲۶/۸ هزار میلیارد ریال رسید و همانند سال‌های گذشته، بیشترین سهم از کل یارانه پرداختی (۳۸/۸ درصد) را به خود اختصاص داد. سهم گروه‌های «سم، بذر و کود شیمیایی» و «شیر و فرآورده‌های آن» از کل یارانه پرداختی به ترتیب ۱۳/۷

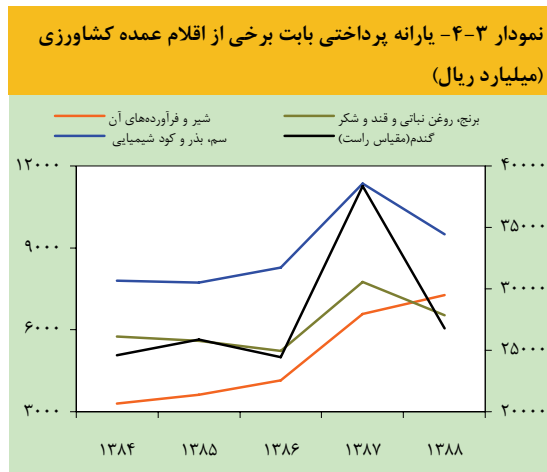
گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

۳-۶- سرمایه‌گذاری دولت

مطابق آمار خزانه‌داری کل وزارت امور اقتصادی و دارایی، در سال ۱۳۸۸ عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای-ملی دولت برای توسعه «کشاورزی و منابع طبیعی» و «منابع آب» ۲۸/۱ هزار میلیارد ریال بود که نسبت به سال گذشته ۶/۹ درصد افزایش داشت. بدین ترتیب، از مجموع رقم مصوب اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصول مزبور در قانون بودجه کل کشور (۲۳/۶ هزار میلیارد ریال)، ۱۱۹/۰ درصد تحقق یافت.

اعتبارات پرداخت شده بابت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای-ملی فصل «کشاورزی و منابع طبیعی» ۳/۰ هزار میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل ۳۰/۳ درصد کاهش داشت. در این سال برنامه ساماندهی اراضی کشاورزی با سهم ۳۲/۶ درصدی، بیشترین سهم از اعتبارات فصل کشاورزی و منابع طبیعی را به خود اختصاص داد.

اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای تامین و توسعه منابع و تاسیسات آب در سال ۱۳۸۸ با ۱۴/۴ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۵/۱ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با فصل کشاورزی و منابع طبیعی از رشد و میزان تحقق بالاتری برخوردار بود. برنامه تامین و عرضه آب (شامل طرح‌های مختلف سدسازی، شبکه‌های آبیاری و زهکشی و آبرسانی به شهرها و صنایع در سطح کشور) همانند سال‌های گذشته از بیشترین سهم به میزان ۷۷/۶ درصد برخوردار بود.

در سال ۱۳۸۸، توزیع کود شیمیایی توسط دولت با ۱۱/۵ درصد کاهش نسبت به سال گذشته به ۲۹۵۹/۵ هزار تن رسید. همچنین، در این سال ۵/۸ هزار تن انواع سموم دفع آفات نباتی و ۱۴۰/۲ هزار تن انواع بذر در اختیار کشاورزان قرار گرفت که نسبت به سال ۱۳۸۷ به ترتیب ۲۵/۴ و ۳/۳ درصد کاهش نشان می‌دهد. افزایش قیمت جهانی و قیمت خرید داخلی کود شیمیایی و ثابت بودن یارانه آن از دلایل اصلی کاهش مقدار عرضه کود شیمیایی توسط دولت (شرکت خدمات حمایتی کشاورزی) در سال ۱۳۸۸ می‌باشد. همچنین، حذف یارانه و آزادسازی عرضه سموم که از سال‌های قبل آغاز شده بود، موجب کاهش عرضه آن توسط دولت در سال مورد بررسی شد. بر این اساس، بخشی از عرضه سموم توسط بخش خصوصی صورت گرفت.

جدول ۳-۸- عملکرد اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای «توسعه کشاورزی و منابع طبیعی» و «منابع آب» (میلیارد ریال)

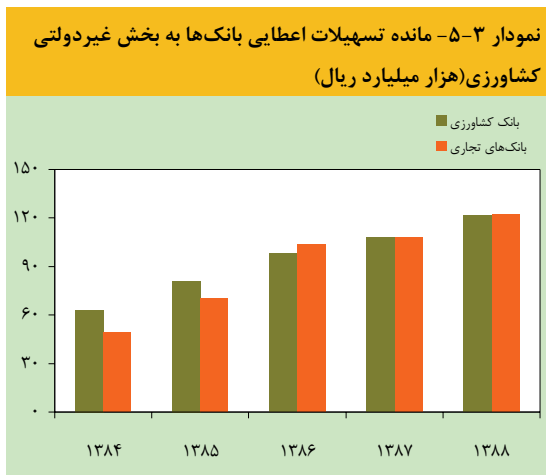
سال	سهم(درصد)		درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
کشاورزی و منابع طبیعی	۴۳۶۸/۷	۳۰۴۵/۷	-۳۰/۳	۱۰/۸	۱۶/۶	۶۹/۷
منابع آب	۲۱۹۰۸/۰	۲۵۰۵۷/۱	۱۴/۴	۸۹/۲	۸۳/۴	۱۳۰/۲
کل	۲۶۲۷۶/۷	۲۸۱۰۲/۸	۶/۹	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۱۹/۰

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و قانون بودجه سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ کل کشور

۳-۷- تسهیلات بانکی

در سال ۱۳۸۷ تغییر محسوسی نداشت. در این سال مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری غیردولتی به بخش کشاورزی نیز به ۱/۳ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به پایان سال قبل از رشدی به میزان ۳۶/۱ درصد برخوردار بود.

در سال ۱۳۸۸، مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری به بخشهای دولتی و غیردولتی کشاورزی با ۱۳ درصد رشد به ۲۴۹/۲ هزار میلیارد ریال بالغ شد. از این میزان، سهم مانده تسهیلات بخش غیردولتی ۹۸/۱ درصد (۲۴۴/۴ هزار میلیارد ریال) بود.

در پایان اسفند ۱۳۸۸، مانده تسهیلات اعطایی بانکهای تجاری به بخش کشاورزی به ۱۲۴/۸ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل ۱۳/۱ درصد افزایش داشت. همچنین، مانده تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی به بخشهای دولتی و غیردولتی کشاورزی با ۱۲/۸ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۲۳/۱ هزار میلیارد ریال رسید.

در سال مورد بررسی، سهم بانکهای تجاری از کل مانده تسهیلات اعطایی به بخش دولتی و غیردولتی کشاورزی ۵۰/۱ درصد بود که در مقایسه با سهم مزبور

جدول ۳-۹- مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری به بخش غیردولتی و دولتی کشاورزی (۱)

سهم (درصد)	پایان سال		درصد تغییر	سهم (درصد)	
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷
	۹۸/۱	۹۸/۴	۱۲/۶	۲۴۴۳۹۵/۰	۲۱۷۰۷۳/۸
بخش غیردولتی					
بانکهای تجاری	۴۸/۹	۴۹/۰	۱۲/۷	۱۲۱۸۵۲/۲	۱۰۸۱۶۲/۷
بانک کشاورزی	۴۸/۶	۴۹/۰	۱۲/۳	۱۲۱۲۳۶/۶	۱۰۷۹۵۹/۴
سایر بانکهای تخصصی	۰/۰	۰/۰	θ	۱۱/۰	۰/۰
بانکها و موسسات اعتباری غیردولتی	۰/۵	۰/۴	۳۶/۱	۱۲۹۵/۲	۹۵۱/۷
بخش دولتی					
بانکهای تجاری	۱/۲	۱/۰	۳۲/۵	۲۹۴۸/۶	۲۲۲۴/۷
بانک کشاورزی	۰/۸	۰/۶	۵۳/۲	۱۸۹۸/۸	۱۲۳۹/۱
جمع کل	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۳/۰	۲۴۹۲۴۲/۴	۲۲۰۵۳۷/۶

۱- بدون احتساب سود و درآمد سالهای آتی می‌باشد.

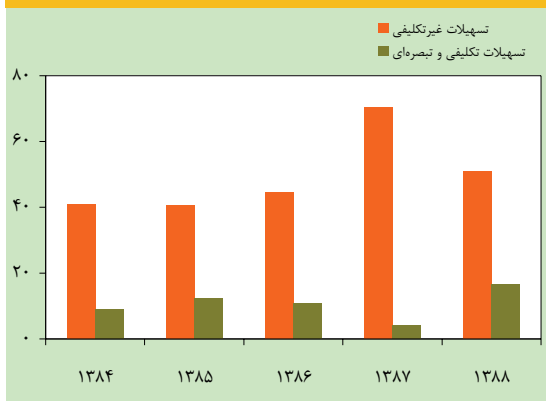
سال ۱۳۸۶) به واسطه بروز پدیده خشکسالی و ضرورت جبران خسارت کشاورزان و استمهال بدهی آنها بود. از کل تسهیلات پرداختی توسط بانک کشاورزی ۷۵/۵ درصد (۵۱/۲ هزار میلیارد ریال) در قالب تسهیلات غیرتکلیفی و بقیه (۲۴/۵ درصد) در قالب تسهیلات تکلیفی، وجوه اداره شده و قراردادهای پرداخت شد. سهمهای مزبور در سال گذشته به ترتیب ۹۴/۷ و ۵/۳ درصد بود.

براساس گزارش بانک کشاورزی، در سال ۱۳۸۸ این بانک در مجموع حدود ۶۷/۷ هزار میلیارد ریال در قالب تسهیلات غیرتکلیفی، تکلیفی، وجوه اداره شده و قراردادهای به کشاورزان پرداخت نمود که ۹/۱ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشت. این کاهش عمدتاً تحت تاثیر افزایش تسهیلات اعطایی این بانک در سال ۱۳۸۷ (۳۴/۴) درصد افزایش نسبت به

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

مورد گزارش، تسهیلات پرداختی توسط بانک کشاورزی در همه فعالیت‌ها (بجز ردیف سایر) نسبت به سال قبل کاهش داشت. بیشترین کاهش به میزان ۶۷/۱ درصد مربوط به فعالیت قالی‌بافی و صنایع دستی بود.

نمودار ۳-۶- تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی (هزار میلیارد ریال)

بررسی تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت‌زمان بازپرداخت نشان می‌دهد که تسهیلات اعطایی کوتاه‌مدت با بیشترین افزایش مواجه شد و در مقایسه با سال قبل بیش از ۴ برابر گردید، به گونه‌ای که ۶۶/۹ درصد از کل تسهیلات بانک به صورت کوتاه‌مدت پرداخت شد؛ در حالی که در سال ۱۳۸۷ این تسهیلات کمترین سهم را دارا بود. در مقابل، تسهیلات با بازپرداخت بلندمدت ۹۵/۵ درصد کاهش یافت و سبب شد تا سهم آن از کل تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی به ۲/۸ درصد تقلیل یابد.

ترکیب تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی برحسب عقود اسلامی در سال ۱۳۸۸ نشان‌دهنده سهم بالای فروش اقساطی در میان سایر عقود است. در این سال حدود ۲۷/۵ هزار میلیارد ریال تسهیلات در قالب عقد فروش اقساطی پرداخت شد که ۴۰/۶ درصد از کل تسهیلات را به خود اختصاص داد، اما نسبت به عملکرد سال ۱۳۸۷، ۳۹/۷ درصد کاهش داشت. در این سال تسهیلات پرداختی در قالب عقد مشارکت مدنی نسبت به سال قبل از ۸۲/۴ درصد رشد برخوردار شد و به ۲۱/۷ هزار میلیارد ریال رسید. رشد مزبور سبب شد تا سهم تسهیلات مشارکت مدنی از ۱۶ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۳۲/۰ درصد در سال ۱۳۸۸ برسد. همچنین، تسهیلات پرداختی در قالب عقود قرض‌الحسنه، مضاربه و اجاره به شرط تملیک در این سال افزایش داشت. در مقابل، تسهیلات پرداختی در قالب عقود فروش اقساطی، جعاله، سلف و خرید دین با کاهش مواجه بودند.

بررسی ترکیب تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی از نظر نوع مصرف نشان می‌دهد که پرداخت‌های بانک بابت فعالیت صنایع و خدمات کشاورزی، بالاترین سهم (۳۲/۱ درصد) از کل تسهیلات را به خود اختصاص داد و با ۴۴/۶ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۱/۸ هزار میلیارد ریال رسید. در این سال تسهیلات اعطایی به فعالیت زراعت و باغداری در مقایسه با سال قبل ۲۸/۴ درصد کاهش داشت و سهم آن از کل تسهیلات پرداختی از ۳۹/۸ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۳۱/۳ درصد در سال ۱۳۸۸ کاهش یافت. در سال

جدول ۳-۱۰- تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت زمان بازپرداخت

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	سال		درصد تغییر	سهم (درصد)	
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷
کوتاه‌مدت	۶۶/۹	۱۴/۹	۳۰۷/۵	۴۵۳۵۳/۷	۱۱۱۲۹/۴
میان‌مدت	۳۰/۳	۲۸/۴	-۲/۹	۲۰۵۱۰/۷	۲۱۱۲۷/۷
بلندمدت	۲/۸	۵۶/۷	-۹۵/۵	۱۸۸۴/۷	۴۲۲۳۶/۳
کل	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-۹/۱	۶۷۷۴۹/۱	۷۴۴۹۳/۴

ماخذ: بانک کشاورزی

۸-۳ بیمه محصولات کشاورزی

دید و صندوق بیمه به این خسارت دیدگان در مجموع ۸۷۴/۰ میلیارد ریال غرامت پرداخت کرد که در مقایسه با سال قبل ۱۸/۵ درصد افزایش داشت. در این سال همچنین ۳/۷ میلیون هکتار از اراضی منابع طبیعی (عملیات اصلاحی مراتع، طرح‌های مرتع‌داری، جنگلداری و آبخیزداری) تحت پوشش بیمه قرار گرفت. از این میزان اراضی بیمه شده، حدود ۹۸۰/۳ هزار هکتار خسارت دید و صندوق بیمه ۸/۵ میلیارد ریال غرامت به خسارت دیدگان مذکور پرداخت کرد. مجموع خسارت پرداختی توسط صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سال زراعی ۱۳۸۷-۸۸ حدود ۵/۰ هزار میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال زراعی قبل به میزان ۲۳/۱ درصد افزایش داشت. افزایش سطح اراضی بیمه شده و تداوم رشد خسارت پرداختی در بخش زراعت و باغبانی بابت خشکسالی و زیان‌های وارده ناشی از آن و همچنین افزایش خسارت پرداختی بابت زیان‌های وارده به بخش طیور کشور از دلایل اصلی افزایش میزان خسارت و غرامت پرداختی توسط صندوق بیمه در این سال بود.

براساس گزارش صندوق بیمه محصولات کشاورزی، در سال زراعی ۸۸-۱۳۸۷، حدود ۵/۳ میلیون هکتار از اراضی زیر کشت بیش از ۵۰ نوع محصول زراعی و باغی در برابر زیان‌های ناشی از عوامل قهری و طبیعی، تحت پوشش بیمه این صندوق قرار گرفت. وسعت اراضی تحت پوشش نسبت به سال قبل ۴۹/۹ درصد افزایش داشت. از مجموع اراضی زراعی و باغی بیمه شده، حدود ۳/۶ میلیون هکتار دچار خسارت شد و صندوق بیمه بابت آن ۴/۱ هزار میلیارد ریال غرامت پرداخت نمود که در مقایسه با سال قبل ۲۴/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال زراعی مورد بررسی، تعداد ۱۴/۱ میلیون راس دام، ۵۰۴/۵ میلیون قطعه طیور و ۳۸/۸ میلیون متر مربع مرکز پرورش آبزیان نیز تحت پوشش صندوق بیمه محصولات کشاورزی قرار گرفت. از این مقدار، تعداد ۸۸۶ هزار راس دام، ۴۰/۵ میلیون قطعه طیور و ۱/۲ میلیون متر مربع از مراکز پرورش آبزیان آسیب

جدول ۳-۱۱- اراضی زراعی و باغی بیمه شده و خسارت پرداخت شده به کشاورزان

سهم (درصد)	درصد تغییر	خسارت پرداختی (میلیارد ریال)		سهم (درصد)	درصد تغییر	سطح اراضی خسارت دیده (هزار هکتار)		سهم (درصد)	درصد تغییر	سطح اراضی بیمه شده (هزار هکتار)	
		۸۷-۸۸	۸۶-۸۷			۸۷-۸۸	۸۶-۸۷			۸۷-۸۸	۸۶-۸۷
		۴۰/۳	۳۶/۰			۱۶۳۲	۱۲۰۰			۶۶/۵	۵۷/۱
۵/۸	۹۰/۷	۲۲۷	۱۲۴	۲/۱	۳۹/۴	۷۵	۵۴	۲/۳	-۳۴/۸	۱۲۵	۱۹۲
۵/۸	۷/۱	۲۳۳	۲۱۸	۱۳/۱	۴۹/۷	۴۶۵	۳۱۱	۱۴/۶	۱۰۳/۳	۷۷۸	۳۸۳
۰/۵	۱۶۲/۵	۲۰	۸	۰/۳	۱۳۷/۵	۱۰	۴	۰/۸	۲۵/۹	۴۰	۳۲
۱/۰	-۱۶/۸	۴۱	۴۹	۱/۱	-۲۴/۴	۳۹	۵۱	۱/۵	-۱۹/۳	۷۹	۹۷
۶/۰	-۱۶/۰	۲۴۵	۲۹۲	۲/۰	۴۵/۰	۷۱	۴۹	۱/۴	۳۵/۳	۷۲	۵۴
۴۰/۶	۲۰/۲	۱۶۴۷	۱۳۶۹	۱۵/۰	-۱۱/۴	۵۳۳	۶۰۱	۱۴/۹	-۹/۰	۷۹۵	۸۷۴
۱۰۰/۰	۲۴/۴	۴۰۵۵	۳۲۶۰	۱۰۰/۰	۳۸/۱	۳۵۵۷	۲۵۷۶	۱۰۰/۰	۴۹/۹	۵۳۲۱	۳۵۵۰

ماخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی

در سال ۱۳۸۸، تعداد اتحادیه‌های روستایی و کشاورزی شهرستان به ۳۸۲ و تعداد شرکت‌های عضو نیز به ۴۰۳۱ رسید که در مقایسه با ارقام مشابه سال قبل به ترتیب ۲/۱ و ۰/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، شرکت‌های تعاونی روستایی ۲۳۱۱/۲ هزار تن انواع محصولات کشاورزی را با قیمت‌های تضمینی و ۲۷۴۸/۹ هزار تن را با قیمت‌های توافقی خریداری

۹-۳ عملکرد شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی،

زنان و کشاورزی

براساس گزارش سازمان مرکزی تعاون روستایی، تا پایان سال ۱۳۸۸ در مجموع تعداد ۵۳۹۷ شرکت تعاونی روستایی، زنان و کشاورزی در کشور فعال بودند. شرکت‌های مزبور ۵/۶ میلیون نفر از روستاییان را تحت پوشش خود قرار داده و از نظر تعداد و اعضا در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۱/۶ درصد افزایش و ۰/۶ درصد کاهش داشتند.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

درصد افزایش داشت. در این سال صادرات کالاهای کشاورزی ۶/۸ درصد از وزن و ۲۰/۷ درصد از ارزش کل صادرات گمرکی کشور را به خود اختصاص داد که در مقایسه با ارقام مشابه سال گذشته (به ترتیب ۱۰/۱ و ۱۹/۲ درصد) نشان‌دهنده کاهش سهم وزنی و افزایش سهم ارزشی صادرات کالاهای کشاورزی و صنایع تبدیلی می‌باشد.

در بین گروه‌های مختلف کالاهای کشاورزی، صادرات محصولات دریایی با ۵۷/۱ درصد افزایش در ارزش و ۲۸/۴ درصد افزایش در وزن، بیشترین رشد را نسبت به سال گذشته داشت. صادرات خشکبار نیز از نظر وزن و ارزش در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۷/۷ و ۳۲/۳ درصد افزایش یافت. در سال مورد بررسی، صادرات همه زیرگروه‌های خشکبار به ویژه کشمش، پسته و مغز پسته با افزایش در ارزش مواجه گردیدند.

در این سال صادرات محصولات نباتی با سهمی معادل ۶۲ درصد از وزن و ۳۳/۲ درصد از ارزش بالاترین سهم از وزن و ارزش را در بین صادرات محصولات کشاورزی داشت. شایان ذکر است ارزش صادرات همه زیرگروه‌های اصلی بخش کشاورزی بجز زیرگروه محصولات دامی در سال مورد بررسی با افزایش مواجه بود. بر این اساس، بجز زیرگروه فرعی لبنیات و عسل، ارزش صادرات سایر زیرگروه‌های فرعی این گروه کاهش یافت. در سال ۱۳۸۸، میانگین ارزش هر تن کالای کشاورزی صادر شده با ۳۳/۲ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۳۹۴/۶ دلار رسید.

کردند که در مقایسه با عملکرد سال قبل به ترتیب با ۷۰/۱ و ۱۳/۷ درصد افزایش مواجه بود.

جدول ۳-۱۲- وضعیت شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی، زنان و کشاورزی

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
شرکت‌ها			
	۱/۶	۵۳۹۷	۵۳۱۱
تعداد			
تعداد اعضا(هزار نفر)	-۰/۶	۵۵۷۴	۵۶۰۵
میزان سرمایه(میلیارد ریال)	۱۱/۹	۲۰۱۵/۰	۱۸۰۰/۰
میزان وام پرداختی(میلیارد ریال)	۲۷۷/۵	۲۹۳/۹	۷۷/۹
اتحادیه‌ها			
	۲/۱	۳۸۲	۳۷۴
تعداد			
تعداد شرکت‌های عضو	-۰/۶	۴۰۳۱	۴۰۰۶
میزان سرمایه(میلیارد ریال)	۱/۷	۳۵۵/۰	۳۴۹/۰
میزان وام پرداختی(میلیارد ریال)	۱۹۲/۷	۹۴/۰	۳۲/۱

ماخذ: سازمان مرکزی تعاون روستایی

در سال ۱۳۸۸، میزان وام پرداختی توسط شرکت‌های تعاونی روستایی، زنان و کشاورزی و همچنین اتحادیه‌های مرتبط به ترتیب ۲۹۳/۹ و ۹۴/۰ میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل افزایش قابل ملاحظه‌ای به ترتیب به میزان ۲۷۷/۵ و ۱۹۲/۷ درصد داشت.

۱۰-۱-۳- بازرگانی خارجی در بخش کشاورزی

۳-۱۰-۱- صادرات

براساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، در سال ۱۳۸۸ مقدار ۳/۲ میلیون تن محصولات مختلف کشاورزی به ارزش ۴/۵ میلیارد دلار به خارج از کشور صادر شد که نسبت به سال قبل از لحاظ وزن ۳/۴ درصد کاهش و از نظر ارزش ۲۸/۷

جدول ۳-۱۳- صادرات محصولات کشاورزی (ارزش: میلیون دلار) (وزن: هزار تن)

درصد تغییر	۱۳۸۸		۱۳۸۷		
	ارزش	وزن	ارزش	وزن	
	۳۲/۳	۳۳۳/۲	۱۳۱۸/۱	۳۰۹/۳	۹۹۶/۵
خشکبار	۷/۷				
محصولات نباتی	۰/۵	۲۰۱۵/۰	۱۵۰۱/۷	۲۰۰۴/۱	۱۰۳۲/۰
محصولات دامی	-۸/۷	-۱۳/۹	۲۴۰/۹	۵۶۰/۶	۶۵۱/۱
محصولات دریایی	۲۸/۴	۵۷/۱	۳۱/۰	۹۳/۷	۵۹/۷
محصولات صنایع تبدیلی	-۱۷/۴	۳۵/۵	۶۲۷/۹	۱۰۵۵/۴	۷۷۹/۰
صادرات کالاهای کشاورزی	-۳/۴	۲۸/۷	۳۲۴۸/۰	۴۵۲۹/۵	۳۳۶۱/۳
سهم کالاهای کشاورزی از کل صادرات غیرنفتی(۱)	-۳/۳	۱/۵	۶/۸	۲۰/۷	۱۰/۱
					۱۹/۲

۱- تغییرات برحسب واحد درصد می‌باشد.

ماخذ: آمار بازرگانی گمرک جمهوری اسلامی ایران

۳-۱۰-۲- واردات

۲/۹ درصد کاهش یافت. میزان واردات برنج نیز ۷/۱ درصد کاهش داشت، اما با توجه به افزایش قیمت وارداتی آن، ارزش واردات آن در مقایسه با سال قبل افزایش زیادی نشان می‌دهد. در سال ۱۳۸۸، در میان سایر کالاهای اساسی، حجم واردات گوشت قرمز، ماهی، ذرت و روغن نباتی افزایش و گوشت مرغ و «قند و شکر» کاهش یافت.

بررسی سهم و ترکیب زیرگروه‌های محصولات کشاورزی وارداتی نشان می‌دهد که در میان کالاهای اساسی، محصول گندم همانند سال قبل با سهمی معادل ۲۷/۴ درصد، بیشترین مقدار واردات را به خود اختصاص داده است و سهم محصولات ذرت، برنج و جو از مقدار واردات کالاهای کشاورزی نیز به ترتیب ۲۰/۹، ۷ و ۷ درصد می‌باشد.

مطابق آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، در سال ۱۳۸۸ حدود ۱۸/۴ میلیون تن محصولات مختلف کشاورزی به ارزش ۸/۶ میلیارد دلار وارد کشور شد که در مقایسه با سال قبل از نظر وزن ۱/۹ درصد افزایش و از نظر ارزش ۶/۳ درصد کاهش داشت. واردات کالاهای مذکور ۱۵/۶ درصد از ارزش و ۳۵/۵ درصد از وزن کل کالاهای وارداتی به کشور را تشکیل می‌دهد که در مقایسه با نسبت‌های سال قبل اندکی کاهش داشت. در سال مورد بررسی، میانگین ارزش هر تن کالای کشاورزی وارداتی ۴۶۴/۷ دلار بود که نسبت به رقم مشابه سال گذشته (۵۰۵/۱ دلار)، ۸/۰ درصد کاهش نشان می‌دهد.

واردات گندم و جو در سال ۱۳۸۸ به ترتیب معادل ۵/۱ و ۱/۳ میلیون تن بود که در مقایسه با سال قبل ۱۴/۵ و

(ارزش: میلیون دلار) جدول ۳-۱۴- واردات محصولات کشاورزی (وزن: هزار تن)

درصد تغییر	۱۳۸۸		۱۳۸۷		
	وزن	ارزش	وزن	ارزش	
-۱۴/۵	۵۰۶۱	۱۲۶۱	۵۹۱۹	۲۰۸۴	گندم
-۲/۹	۱۲۹۶	۲۵۶	۱۳۳۵	۴۴۸	جو
-۷/۱	۱۲۹۰	۱۰۷۴	۱۳۸۹	۷۹۵	برنج
۱۳/۵	۳۸۵۴	۹۰۳	۳۳۹۷	۱۰۸۷	ذرت
۱/۷	۴۹	۱۲۴	۴۸	۱۱۴	چای
-۲۰/۰	۸۸۱	۳۲۷	۱۱۰۲	۳۲۵	قند و شکر
۴۸/۳	۱۰۹	۴۳۸	۷۳	۲۸۴	گوشت قرمز
۶۴/۶	۳۱	۳۲	۱۹	۲۱	ماهی
-۵۲/۳	۹	۱۹	۲۰	۳۹	گوشت مرغ
۱۳/۵	۱۱۶۱	۹۹۲	۱۰۲۲	۱۱۴۸	روغن نباتی
۲۴/۵	۴۷۰۷	۳۱۴۷	۳۷۸۲	۲۸۰۳	سایر
۱/۹	۱۸۴۴۸	۸۵۷۳	۱۸۱۰۷	۹۱۴۷	واردات کالاهای کشاورزی
-۵/۵	۳۵/۵	۱۵/۶	۴۱/۰	۱۶/۴	سهم کالاهای کشاورزی از کل واردات (۱)

۱- تغییرات برحسب واحد درصد می‌باشد.

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی گمرک جمهوری اسلامی ایران

(دلار/تن) جدول ۳-۱۵- وضعیت رابطه مبادله بخش کشاورزی

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۳۳/۲	۱۳۹۴/۶	۱۰۴۶/۷	ارزش صادراتی هر تن
-۸/۰	۴۶۴/۷	۵۰۵/۱	ارزش وارداتی هر تن
۰/۹	۳/۰	۲/۱	رابطه مبادله (۱)

۱- تغییر برحسب واحد درصد می‌باشد.

با در نظر گرفتن صادرات و واردات محصولات کشاورزی، کسری تراز بازرگانی این بخش در سال ۱۳۸۸ حدود ۴ میلیارد دلار بود که نسبت به سال ۱۳۸۷ (۵/۶ میلیارد دلار) ۲۸/۲ درصد کاهش نشان می‌دهد. افزایش تولید محصولات

شایان ذکر است متوسط ارزش هر تن محصول صادراتی بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۸ با ۳۳/۲ درصد افزایش به ۱۳۹۴/۶ دلار رسید. همچنین، متوسط ارزش هر تن محصول کشاورزی وارداتی ۴۶۴/۷ دلار بود که در مقایسه با رقم سال قبل ۸/۰ درصد کاهش داشت. افت نسبی قیمت جهانی محصولات وارداتی کشاورزی دلیل اصلی این کاهش بود. بدین ترتیب، رابطه مبادله بخش کشاورزی از ۲/۱ در سال ۱۳۸۷ به ۳ در سال ۱۳۸۸ رسید که نشان‌دهنده بهبود رابطه مبادله به نفع محصولات صادراتی در مقایسه با کالاهای وارداتی می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

۱۳۸۸ برسد. رشد متوسط تولید محصولات زراعی، باغی، دام و طیور و شیلات نیز به ترتیب معادل ۴/۲، ۵/۵، ۶/۶ و ۹/۵ درصد در نظر گرفته شده بود.

بررسی وضعیت عملکرد بخش کشاورزی طی برنامه چهارم توسعه نشان می‌دهد که ارزش افزوده بخش کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ با رشد متوسط سالانه ۴/۰ درصد از ۵۳/۵ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به ۶۵/۱ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسید که در مقایسه با متوسط رشد مورد نظر در برنامه چهارم (۶/۵ درصد) در سطح پایین‌تری قرار دارد. در سال ۱۳۸۷، ارزش افزوده این بخش با کاهش شدید به میزان ۱۱/۸ درصد (به دلیل خشکسالی شدید در این سال) مواجه بود، اما با بهبود بارندگی در سال ۱۳۸۸، از رشدی معادل ۱۳/۵ درصد برخوردار گردید و بیشترین رشد سالانه را تجربه کرد.

طی این دوره، سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری از ۱۰/۸ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۱۰/۳ درصد در سال ۱۳۸۸ رسید.

اگرچه طی سال‌های برنامه چهارم توسعه (۸۸-۱۳۸۴)، شرایط جوی کشور نوسان زیادی داشت و متوسط بارندگی کشور طی این سال‌ها ۲/۵ درصد کاهش داشت، لیکن تولید محصولات کشاورزی شامل محصولات زراعی، باغی، دامی و شیلات طی سال‌های برنامه چهارم از متوسط رشد سالانه ۱/۴ درصد برخوردار بود، به گونه‌ای که از ۸۷ میلیون تن در سال ۱۳۸۳ به ۹۳/۴ میلیون تن در سال ۱۳۸۸ رسید که نشان‌دهنده تحقق ۸۲/۸ درصدی هدف تصریح شده در سال ۱۳۸۸ می‌باشد.

کشاورزی دلیل اصلی کاهش کسری تراز بازرگانی کالاهای کشاورزی در این سال بوده است.

(میلیون دلار) جدول ۳-۱۶- تراز بازرگانی محصولات کشاورزی

درصد تغییر	سال	
	۱۳۸۸	۱۳۸۷
صادرات	۴۵۲۹/۵	۳۵۱۸/۲
واردات	۸۵۷۳/۱	۹۱۴۷/۷
تراز بازرگانی	-۴۰۴۳/۶	-۵۶۲۸/۴

دوره برنامه چهارم توسعه

سند ملی توسعه بخش کشاورزی و منابع طبیعی در برنامه پنج‌ساله چهارم توسط معاونت برنامه‌ریزی و اقتصادی وزارت جهاد کشاورزی براساس تکالیف مواد ۱۸، ۳۴، ۶۳، ۶۸ و ۶۹ قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه تهیه شده است. سند مزبور در چارچوب رویکرد بلندمدت سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه بوده و شامل جهت‌گیری بخش کشاورزی طی برنامه، نقش این بخش در اقتصاد ملی طی سال‌های گذشته و برنامه توسعه بخش مزبور و زیربخش‌های مرتبط طی برنامه می‌باشد.

طبق اهداف کمی تعیین شده در برنامه چهارم توسعه، متوسط رشد سالانه ارزش افزوده بخش کشاورزی طی سال‌های برنامه چهارم ۶/۵ درصد در نظر گرفته شد که ۲/۲ واحد درصد آن از محل رشد بهره‌وری عوامل تولید می‌باشد.

همچنین، براساس سند ملی توسعه بخش کشاورزی به عنوان سند پایین‌دستی قانون برنامه چهارم، پیش‌بینی شد که تولید محصولات کشاورزی با رشد متوسط ۴/۷ درصدی از ۸۵/۸ میلیون تن در سال ۱۳۸۲ به ۱۱۲/۸ میلیون تن در پایان سال

جدول ۳-۱۷- اهداف کمی و عملکرد تولید محصولات کشاورزی

(هزار تن - درصد)

عملکرد	سال پایه ۱۳۸۳				
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴
متوسط نرخ رشد برنامه (درصد)	۰/۱	۳/۵	۶/۶	۴/۸	۱/۴
متوسط رشد هدف (۱) براساس هدف (واحد درصد)	۴/۲	۵/۵	۶/۶	۹/۵	۴/۷
اختلاف عملکرد از هدف (واحد درصد)	-۴/۱	-۲/۰	۰/۰	-۴/۷	-۳/۳
محصولات زراعی	۶۴۰۳۶/۴	۶۹۹۲۹/۳	۷۱۲۶۴/۸	۷۱۲۶۴/۸	۶۹۹۲۹/۳
محصولات باغی	۱۳۱۰۸/۶	۱۴۸۶۴/۴	۱۵۲۰۵/۷	۱۵۲۰۵/۷	۱۴۸۶۴/۴
محصولات دامی	۹۳۴۰/۵	۹۹۹۰/۵	۱۰۶۵۵/۴	۱۰۶۵۵/۴	۹۹۹۰/۵
محصولات شیلات	۴۷۴/۵	۵۲۲/۶	۵۷۵/۶	۵۷۵/۶	۵۲۲/۶
جمع کل	۸۶۹۶۰/۰	۹۵۳۱۶/۷	۹۷۷۰۱/۵	۹۷۷۰۱/۵	۹۵۳۱۶/۷

۱- متوسط رشد هدف‌گذاری شده در سند ملی توسعه بخش کشاورزی براساس سال پایه ۱۳۸۲، وزارت جهاد کشاورزی

میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به ۵۳/۵ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسید.

سطح اراضی بیمه شده محصولات زراعی و باغی کشاورزی طی سال‌های برنامه چهارم توسعه تغییر محسوسی نداشت و با متوسط کاهش ۰/۱ درصد به ۵/۳ میلیون هکتار در سال ۱۳۸۸ رسید. در این دوره سطح اراضی خسارت‌دیده و میزان کل خسارت پرداختی به طور متوسط سالانه ۱۹/۲ و ۲۱/۹ درصد افزایش داشت.

بررسی وضعیت واردات و صادرات محصولات کشاورزی در برنامه چهارم توسعه نشان‌دهنده رشد بیشتر واردات در مقابل صادرات می‌باشد؛ به‌گونه‌ای که واردات کالاهای کشاورزی در پایان سال ۱۳۸۸ بالغ بر ۱۸/۴ میلیون تن به ارزش ۸/۶ میلیارد دلار بود که نشان‌دهنده متوسط رشد سالانه ۲۲/۵ درصد در ارزش و ۱۸/۳ درصد از نظر وزن طی سال‌های اجرای برنامه چهارم بود. این در حالی است که صادرات محصولات کشاورزی با متوسط رشد سالانه ۱۷/۰ درصد از نظر ارزش و ۱۱/۸ درصد از نظر وزن به ترتیب به ۴/۵ میلیارد دلار و ۳/۲ میلیون تن در پایان سال ۱۳۸۸ رسید. براساس سند ملی توسعه بخش کشاورزی و منابع طبیعی، ارزش صادرات محصولات کشاورزی در سال پایانی برنامه چهارم توسعه ۳/۵ میلیارد دلار پیش‌بینی شده است که نشان‌دهنده تحقق کامل اهداف سند در این بخش می‌باشد.

بر این اساس، کسری تراز بازرگانی بخش کشاورزی با متوسط رشد سالانه ۳۱/۱ درصد طی سال‌های برنامه چهارم به حدود ۴ میلیارد دلار در پایان سال ۱۳۸۸ رسید.

در این دوره بیشترین متوسط رشد سالانه مربوط به تولید محصولات دامی به میزان ۶/۶ درصد و کمترین متوسط رشد مربوط به محصولات زراعی به میزان ۰/۱ درصد بود. تولید محصولات شیلات و باغی نیز سالانه به طور متوسط به ترتیب معادل ۴/۸ و ۳/۵ درصد رشد داشت.

طی سال‌های برنامه چهارم توسعه، مانده خالص تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بخش کشاورزی از متوسط رشد ۲۴/۰ درصد برخوردار گردید و از ۸۵ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به ۲۴۹/۲ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسید. طی دوره مذکور، نسبت مانده تسهیلات بخش کشاورزی به کل تسهیلات اعطایی نظام بانکی روندی کاهنده داشت و از ۱۴/۳ درصد در سال پایه (۱۳۸۳) به ۱۲/۹ درصد در سال ۱۳۸۸ رسید، به گونه‌ای که میانگین نسبت مزبور طی سال‌های ۸۸-۱۳۸۴ حدود ۱۳/۷ درصد بود.

تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی طی برنامه چهارم سالانه به طور متوسط ۱۳/۰ درصد رشد داشت و از ۳۶/۷ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ به ۶۷/۷ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسید.

مجموع عملکرد تملک دارایی‌های سرمایه‌ای- ملی (اعتبارات عمرانی) برای توسعه کشاورزی و منابع طبیعی و همچنین منابع و تاسیسات آب در سال پایانی برنامه چهارم توسعه بالغ بر ۲۸/۱ هزار میلیارد ریال بود که نشان‌دهنده متوسط رشد ۱۸/۹ درصد طی سال‌های اجرای برنامه می‌باشد.

طی سال‌های برنامه چهارم توسعه، یارانه پرداختی به بخش کشاورزی با متوسط رشد سالانه ۱۹/۲ درصد از ۲۲/۲ هزار

جدول ۳-۱۸- وضعیت صادرات، واردات و تراز بازرگانی محصولات کشاورزی در برنامه چهارم توسعه

متوسط نرخ رشد برنامه (سال پایه ۱۳۸۳)	سال						صادرات	وزن(هزار تن)
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳		
۱۱/۸	۳۲۴۸/۰	۳۳۶۱/۳	۴۲۶۳/۷	۳۱۸۶/۶	۲۵۳۲/۲	۱۸۵۶/۹	صادرات	
۱۸/۳	۱۸۴۴۸/۴	۱۸۱۰۶/۹	۱۰۸۹۷/۷	۱۲۸۵۸/۱	۸۷۰۱/۶	۷۹۵۶/۶	واردات	
۱۷/۰	۴۵۲۹/۵	۳۵۱۸/۲	۳۶۶۰/۹	۳۰۵۵/۵	۲۳۷۹/۶	۲۰۶۳/۴	صادرات	
۲۲/۵	۸۵۷۳/۱	۹۱۴۶/۵	۵۴۱۰/۱	۴۹۰۱/۷	۳۲۳۹/۰	۳۱۰۶/۸	واردات	
۳۱/۱	-۴۰۴۳/۶	-۵۶۲۸/۴	-۱۷۴۹/۲	-۱۸۴۶/۲	-۸۵۹/۴	-۱۰۴۳/۳	تراز بازرگانی(میلیون دلار)	